

دانش مسلمین

* مؤلف: محمدرضا حکیمی

* ناشر: دفتر نشر فرهنگ اسلامی

* سال نشر: ۱۳۷۹

* نوبت چاپ: دهم

* محل نشر: تهران

باقاطعیت می‌توان گفت: آنچه مسلمانان در علم و دانش، اندیشه، فرهنگ، اخلاق، و به تعبیر کلی‌تر، در باب فرهنگ و تمدن به جامعه بشری تقدیم کرده‌اند، هسته و مایه اصلی همه دستاوردهای معنوی بشر است: از علوم تجربی گرفته تا اخلاق، از فقه و حقوق گرفته تا فلسفه و علوم عقلی، از ادبیات تا فیزیک و مکانیک، از شناخت بیماری‌ها و کشف داروهای جدید تا نظام‌های سیاسی و اداری، از آداب معاشرت فردی و صنفی تا سنت دانشگاهی، از تربیت و نگاهداری پرندگان و دام‌ها تا استخراج آب‌های زیر زمینی و اصول آبیاری، از آداب کشورداری تا کشاورزی و ...

مؤلف دانشمند و توانمند، محمدرضا حکیمی که آثاری ارزشمند، راهگشا و گران بها در کارنامه درخشان علمی و فکری خود دارد، «دانش مسلمین» را به سال ۱۳۵۶ برای نمایان نمودن فرهنگ و دانش مسلمانان در قرون گذشته و به تعبیر خودش، «برای زمزه‌ای راستین» و نه آفرینش غروری بی‌جا، البته «در فرصتی بس اندک» گردآوری و تدوین کرده است.

برخی از اندیشمندان مسلمان، پیش از این در حوزه اندیشه و علوم اسلامی و نیز دستاوردهای ارزشمند و کارنامه فکری و معنوی مسلمانان کارهایی در خور قدردانی به زبان فارسی و سایر زبان‌ها انجام داده‌اند که مکمل یکدیگرند. از این دست تألیفات و نگاشته‌ها، می‌توان برای نمونه به نوشته‌های زیر اشاره کرد:

۱. خدمات متقابل اسلام و ایران از استاد مرتضی مطهری

۲. کارنامه اسلام از عبدالحسین زرین کوب

۳. علم و تمدن در اسلام از سید حسین نصر

۴. علم در اسلام به اهتمام احمد آرام

اثر حاضر دارای مزایای مثبت فراوان و نیز کاستی‌هایی می‌باشد که به شرح زیر بیان

می‌شود:

الف. نکات مثبت شکلی و محتوایی:

۱. نثر روان و جذاب و دلنشین؛
۲. ویرایش و نگارش دقیق؛
۳. کاربرد خوب اصطلاحات تخصصی؛
۴. معادل‌سازی خوب اصطلاحات؛
۵. نوآوری و ابتکار و نظم و انسجام دقیق؛
۶. رویکرد مثبت و متعالی به فرهنگ و تمدن اسلامی.

ب. نکات ضعف:

۱. عدم جامعیت محتوایی: «دانش مسلمین» در برخی عناوین کاستی‌هایی - البته اصلاح‌پذیر - دارد؛ چنان‌که برخی رشته‌های علمی و دستاوردهای دانشمندان مسلمان را در این حوزه‌ها به بحث نگذاشته و از اشاره‌ای هرچند گذرا به آن غفلت کرده است، برای نمونه دانش‌های جغرافیا، سفرنامه‌نویسی و جهانگردی، تاریخ و تاریخ‌نگاری، ملل و نحل، عقاید و مذاهب و داروسازی و پزشکی در این کتاب نیامده و جای آن خالی است اگرچه این عناوین در خلال بحث آمده، قطعاً پراکنده و کم‌فایده است. برای بهره‌مندی هرچه بیشتر و بهترجا دارد این رشته‌ها نیز در قالب فصول جداگانه و با شرح دستاوردهای چشمگیر و شگرف مسلمانان در این حوزه‌ها، ارزیابی و معرفی شود. برخی از این رشته‌ها، به خصوص تاریخ، جغرافیا و پزشکی تأثیراتی شگرف در تحول اندیشه و تمدن مغرب زمین داشته است و می‌تواند گویای خدمات شایان توجه مسلمانان به عالم بشریت باشد.
۲. روزآمد نبودن برخی اطلاعات و آگاهی‌ها: این نکته هم نباید از نظر دور بماند که «دانش مسلمین» سه دهه قبل تدوین و تألیف شده و از آن دوره تاکنون دیدگاه‌ها، اندیشه‌ها، کتاب‌ها و مقالاتی فراوان و ارزنده در این حوزه چاپ و منتشر شده است که البته شایسته است در تکمیل مباحث این کتاب از آنها استفاده شود.
۳. حروف‌نگاری نامناسب و پر بودن خطوط: «دانش مسلمین» به رغم نگارش روان و جملات گویا و عبارات لطیف، که از اختصاصات قلم نویسنده است، از حروف‌چینی، کاغذ و چاپ کتاب مطلوبی برخوردار نیست و اصولاً خواندن چنین چاپی موجب ملال و خستگی

می باشد: عبارات درهم فشرده، حروف ریز، کاغذ نامطلوب، و ... موجب شده تا بخشی از شیوایی و دلنشینی کتاب از دست برود. جا دارد در تجدید چاپ اثر، نسبت به حروف چینی مجدد و به کارگیری قطع وزیری و نیز کاغذ مرغوب اقدامی شایان صورت گیرد.

ج. پیشنهادات:

۱. افزودن آثار تحقیقی جدید به منابع و مأخذ کتاب؛
۲. افزودن فصل‌هایی درباره دانش جغرافیا، تاریخ و تاریخ‌نگاری، داروسازی؛ جهانگردی و سفرنامه نویسی، فرق و مذاهب و ...؛
۳. تجدید حروف چینی و به کارگیری قطع وزیری، کاغذ سفید و

